

การพิจารณาคดีของศาลปกครองเกี่ยวกับพินัยกรรม

The testamentary ruling of Administrative court

ช.ชยินทร์ เพ็ชฌัญญูไพศิษฏ์*

บทคัดย่อ

โดยทั่วไปคดีพิพาทในเรื่องมรดกเกี่ยวกับพินัยกรรมจะฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรม แต่คดีเกี่ยวกับพินัยกรรมบางกรณีนั้นสามารถฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ พินัยกรรมเป็นการแสดงเจตนาของบุคคลธรรมดาในฐานะเจ้ามรดกเป็นการกำหนดการเพื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของตนเอง หรือในการต่าง ๆ อันจะให้เกิดเป็นผลบังคับได้ตามกฎหมายเมื่อตนตาย ถ้ามีการทำพินัยกรรมไว้ ทายาทโดยธรรมจะไม่มีสิทธิได้รับมรดก เพราะถือได้ว่าผู้รับพินัยกรรมเป็นผู้ที่เจ้ามรดกได้แสดงเจตนาไว้ล่วงหน้าก่อนเสียชีวิตให้เป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดกของตน ซึ่งทายาทโดยธรรมจะมีสิทธิได้รับมรดกก็ต่อเมื่อเจ้ามรดกตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้หรือทำพินัยกรรมไว้แต่ไม่มีผลบังคับได้ หรือได้ทำพินัยกรรมไว้แต่พินัยกรรมนั้นจำหน่ายทรัพย์สินหรือมีผลบังคับได้แต่เพียงบางส่วนแห่งทรัพย์สินมรดก การทำพินัยกรรมนั้นเจ้ามรดกสามารถทำได้หลายรูปแบบ รูปแบบหนึ่งที่เป็นที่น่าเชื่อถือได้แก่ พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง เพราะเป็นพินัยกรรมที่ผู้ทำพินัยกรรมจะต้องแจ้งข้อความที่ตนประสงค์จะให้ใส่ไว้ในพินัยกรรมของตนแก่กรรมการอำเภอ ต่อหน้าพยานอีกอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน ทั้งนี้หากการทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองนี้ไม่ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายกำหนดแล้วพินัยกรรมตกเป็นโมฆะ ย่อมมีผลต่อผู้รับพินัยกรรมที่ไม่สามารถรับพินัยกรรมได้ ในบทความนี้เป็นกรณีศึกษาถึงความบกพร่องของกรรมการอำเภอที่ทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองไม่ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายกำหนดทำให้พินัยกรรมตกเป็นโมฆะ ทำให้ผู้รับพินัยกรรมที่ได้รับความเดือดร้อนเสียหายนำเรื่องดังกล่าวขึ้นฟ้องร้องต่อศาลปกครองเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ

คำสำคัญ : พินัยกรรม ผู้รับพินัยกรรม ผู้ให้มรดก ทายาทโดยธรรม กรรมการอำเภอ พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Abstract

“Will is declaration of intention Person, in contemplation of death, make a declaration of intention by will concerning dispositions as to his property or other matters which shall take effect according to law after his death. If having made a will , statutory heirs are not entitled to inherit because the legator had intended prior to the death to give the heiress his own inheritance. Statutory heirs are entitled to inherit if a person dies without having made a will or if having made a will but his will has no effect or if a person dies having made a will which disposes of or has effect for some parts of his inheritance , the part which has not been disposed of or is not affected by the will shall be distributed among his statutory heirs according to law . To make a will, the legator may do in many ways. The one of reliable ways is a will may be made by a public document : the testator must declare to the Department District and at least two other persons as witnesses present at the same time what dispositions he wishes to be included in his will . If the will made by public document is not in accordance with the law, it will be void and heiress are not entitled to inherit. This article is a case study in the failure of Department District. If Department District ‘s document is not valid under the law, the will will be void. The heiress who have suffered damage to such matters as the court cases filed against government officials about the neglect of duty by law to comply.

Keywords : Will, Legatees, Legator, Statutory Heirs, Department District, Will made by public document

บทนำ

การทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง นั้นถือเป็นการทำพินัยกรรมรูปแบบหนึ่งที่มีความน่าเชื่อถือในการอ้างอิงเพื่อขอรับสิทธิในฐานะผู้รับพินัยกรรม เพราะเป็นพินัยกรรมที่จะต้องมีการ

แสดงเจตนาแจ้งข้อความที่เจ้ามรดกประสงค์จะให้ใส่ไว้ในพินัยกรรมแก่กรรมการอำเภอ^๑ ต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน ซึ่งพินัยกรรมแบบดังกล่าวจะสมบูรณ์หรือไม่นั้นต้องทำให้ถูกต้องตาม

^๑ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.๒๕๓๔ มาตรา ๖๒ ในอำเภอหนึ่ง มีนายอำเภอคนหนึ่งเป็นหัวหน้าปกครองบังคับบัญชาบรรดาข้าราชการในอำเภอ และรับผิดชอบงานบริหารราชการของอำเภอ

นายอำเภอสังกัดกระทรวงมหาดไทย

บรรดาอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับราชการของกรรมการอำเภอหรือนายอำเภอซึ่งกฎหมายกำหนดให้กรรมการอำเภอและนายอำเภอมียุให้โอนไปเป็นอำนาจและหน้าที่ของนายอำเภอ

แบบที่กฎหมายกำหนดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๕๘^๖ หากมีการทำไม่ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายกำหนด ย่อมมีทำให้พินัยกรรมตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๐๕^๗ ดังนั้น การทำพินัยกรรมเอกสารฝ่ายเมืองเจ้าหน้าที่ของรัฐคือกรมการอำเภอ(นายอำเภอ) จะต้องมีการใช้อำนาจตามกฎหมายให้ถูกต้อง หากมีการใช้อำนาจตามกฎหมายโดยไม่ถูกต้องแล้วส่งผลให้พินัยกรรมตกเป็นโมฆะ ผู้รับพินัยกรรมที่เป็นผู้ได้รับความเดือดร้อนเสียหายมีสิทธิที่จะดำเนินคดีฟ้องร้องต่อศาลปกครองได้เป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐอันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย

เนื้อเรื่อง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ มรดก ได้บัญญัติว่าถึงบุคคลผู้มีสิทธิเป็นทายาทในการรับมรดกไว้ ๒ ประเภท ได้แก่ ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมาย เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม” และทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม” ตามมาตรา ๑๖๐๓^๘ ซึ่งผู้รับพินัยกรรมถือเป็นทายาทที่มีสิทธิในการรับมรดกได้ก่อนทายาทโดยธรรม เพราะถือเป็นทายาทที่ถูกระบุไว้โดยการแสดงเจตนาของเจ้ามรดกไว้ก่อนตายโดยพินัยกรรม ซึ่งทายาทโดยธรรมจะมีสิทธิรับมรดกได้เมื่อไม่มีพินัยกรรม หรือมีพินัยกรรมแต่ไม่มีผลบังคับ หรือพินัยกรรมนั้นจำหน่ายทรัพย์สินหรือมีผลบังคับได้แต่เพียงบางส่วนแห่งทรัพย์สินมรดก คือ ยังมี

^๖ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๕๘ พินัยกรรมนั้น จะทำเป็นเอกสารฝ่ายเมืองก็ได้ กล่าวคือ

(๑) ผู้ทำพินัยกรรมต้องไปแจ้งข้อความที่ตนประสงค์จะให้ไว้ในพินัยกรรมของตนแก่กรมการอำเภอต่อหน้าพยานอีกอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน

(๒) กรมการอำเภอต้องจดข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมแจ้งให้ทราบนั้นลงไว้ และอ่านข้อความนั้นให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานฟัง

(๓) เมื่อผู้ทำพินัยกรรมและพยานทราบแน่ชัดว่า ข้อความที่กรมการอำเภอจดนั้นเป็นการถูกต้องตรงกันกับผู้ทำพินัยกรรมแจ้งไว้แล้ว ให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

(๔) ข้อความที่กรมการอำเภอจดไว้ นั้น ให้กรมการอำเภอลงลายมือชื่อและลง วัน เดือน ปี ทั้งจดลงไว้ด้วยตนเองเป็นสำคัญว่า พินัยกรรมนั้นได้ทำขึ้นถูกต้องตามบทบัญญัติอนุมาตรา ๑ ถึง ๓ ข้างต้น แล้วประทับตราตำแหน่งไว้เป็นสำคัญ

การชดเชย ตก เดิม หรือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นซึ่งพินัยกรรมนั้นย่อมไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรม พยาน และกรมการอำเภอจะได้ลงลายมือชื่อกำกับไว้

^๗ มาตรา ๑๗๐๕ พินัยกรรมหรือข้อกำหนดพินัยกรรมนั้น ถ้าได้ทำขึ้นขัดต่อบทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๖๕๒, ๑๖๕๓, ๑๖๕๖, ๑๖๕๗, ๑๖๕๘, ๑๖๖๐, ๑๖๖๑ หรือ ๑๖๖๓ ย่อมเป็นโมฆะ

^๘ มาตรา ๑๖๐๓ กองมรดกย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยสิทธิตามกฎหมายหรือโดยพินัยกรรม

ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมาย เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม”

ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม”

ทรัพย์สินนอกพินัยกรรมเหลืออยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๐^๕

บุคคลธรรมดาประสงค์จะทำพินัยกรรมได้ มีอายุครบสิบห้าปีบริบูรณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๕^๖ ซึ่งรูปแบบการทำพินัยกรรมนั้น เจ้ามรดกสามารถเลือกทำให้รูปแบบใดก็ได้ตามที่ตนประสงค์ เช่น พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ หรือพินัยกรรมแบบธรรมดา หรือพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง เป็นต้น สำหรับพินัยกรรมที่เป็นที่น่าเชื่อถือแบบหนึ่งคือ พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง เพราะพินัยกรรมรูปแบบนี้ผู้ทำพินัยกรรมคือเจ้ามรดกต้องมีการแสดงเจตนาต่อกรมการอำเภอต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคน

กรมการอำเภอ หมายถึง เจ้าหน้าที่รัฐตำแหน่งหน้าที่ใด ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.๒๕๓๔ มาตรา ๖๒ วรรคสามบัญญัติว่าบรรดาอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับราชการของกรมการอำเภอหรือนายอำเภอซึ่งกฎหมายกำหนดให้กรมการอำเภอและนายอำเภอมีอยู่ให้โอนไปเป็นอำนาจและหน้าที่ของนายอำเภอ

ดังนั้น หากผู้ทำพินัยกรรมต้องการทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองในต่างจังหวัด เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีหน้าที่ดำเนินการให้คือ นายอำเภอ และหากประสงค์จะทำในเขตกรุงเทพมหานคร กรมการอำเภอ หมายถึง ผู้อำนวยการเขต ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๒๔ มาตรา ๖๙^๗

ประเด็นข้อกฎหมาย ในกรณีหากมีการทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีใช้นายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขตที่มีอำนาจหน้าที่แล้ว พินัยกรรมมีผลอย่างไร พินัยกรรมนั้นตกเป็นโมฆะ เพราะได้ทำขัดต่อบทบัญญัติมาตรา ๑๖๕๔ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๓๐๕ ทั้งนี้คำพิพากษาของศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๑๕/๒๕๔๑
พินัยกรรมซึ่งทำตามแบบเอกสารฝ่ายเมืองแต่เสมือนเป็นผู้เขียน ทั้งการขีดฆ่าและตกเติมก็มีแต่ลายมือเสมือนอำเภอผู้นั้นรับรองแต่ผู้เดียว เสมือนอำเภอไม่ใช่กรมการอำเภอ พินัยกรรมจึงตกเป็นโมฆะ

^๕ มาตรา ๑๖๒๐ ถ้าผู้ใดตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้หรือทำพินัยกรรมไว้แต่ไม่มีผลบังคับได้ ให้ปันทรัพย์มรดกทั้งหมดแก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตายนั้นตามกฎหมาย

ถ้าผู้ใดตายโดยได้ทำพินัยกรรมไว้ แต่พินัยกรรมนั้นจำหน่ายทรัพย์หรือมีผลบังคับได้แต่เพียงบางส่วนแห่งทรัพย์มรดก ให้ปันส่วนที่มีจำหน่ายโดยพินัยกรรม หรือส่วนที่พินัยกรรมไม่มีผลบังคับให้แก่ทายาทโดยธรรมตามกฎหมาย

^๖ มาตรา ๒๕ ผู้เยาว์อาจทำพินัยกรรมได้เมื่ออายุสิบห้าปีบริบูรณ์

^๗ มาตรา ๖๙ ให้ผู้อำนวยการเขตมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ เว้นแต่พระราชบัญญัตินี้จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

(๒) อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้อำนวยการเขต

(๓) อำนาจหน้าที่ซึ่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร หรือปลัดกรุงเทพมหานครมอบหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๑๒/๒๕๑๕
ปลัดอำเภอเพียงแต่ทำงานแทนนายอำเภอโดยคำสั่งด้วยวาจาไม่เป็นผู้รักษาการแทนนายอำเภอตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ไม่มีอำนาจทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง พินัยกรรมนี้จึงตกเป็นโมฆะ

สรุปได้ว่า พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจดำเนินการรับทำพินัยกรรมนั้นคือ นายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขต หากมีการทำพินัยกรรมโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่มีอำนาจหน้าที่พินัยกรรมนั้นตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๐๕

ประเด็นข้อกฎหมาย ในกรณีหากนายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขตไม่สามารถปฏิบัติราชการได้ สามารถมอบหมายหน้าที่ดังกล่าวได้หรือไม่ สามารถมอบหมายหน้าที่ได้ในกรณีนี้

นายอำเภอไม่สามารถปฏิบัติราชการได้ ให้นายอำเภอแต่งตั้งปลัดอำเภอ หรือหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอผู้มีอาวุโสตามระเบียบแบบแผนของทางราชการเป็นผู้รักษาการแทนตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.๒๕๓๔ มาตรา ๖๔ หรือในกรณีผู้อำนวยการเขตไม่อาจปฏิบัติราชการได้ให้ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตเป็นผู้รักษาการแทน ถ้ามีผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตหลายคน ให้ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตผู้มีอาวุโสตามระเบียบแบบแผนของทางราชการเป็นผู้รักษาการแทน ถ้าไม่มีผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตหรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้ปลัดกรุงเทพมหานครแต่งตั้งผู้อำนวยการกอง หัวหน้ากองหรือผู้ดำรงตำแหน่งเทียบเท่าคนใดคนหนึ่ง เป็นผู้รักษาการแทนตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๔ มาตรา ๔๕ ทั้งนี้ มีคำพิพากษาของศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ดังนี้

๙ มาตรา ๖๔ ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งปลัดอำเภอ หรือหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอผู้มีอาวุโสตามระเบียบแบบแผนของทางราชการเป็นผู้รักษาการแทน

ถ้ามีผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ แต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้นายอำเภอแต่งตั้งปลัดอำเภอ หรือหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอผู้มีอาวุโสตามระเบียบแบบแผนของทางราชการเป็นผู้รักษาการแทน

ในกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอมิได้แต่งตั้งผู้รักษาการแทนไว้ตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้ปลัดอำเภอหรือหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอผู้มีอาวุโสตามระเบียบแบบแผนของทางราชการเป็นผู้รักษาการแทน

๑๐ มาตรา ๔๕ ในกรณีที่มีผู้ช่วยผู้อำนวยการเขต การสั่งหรือการปฏิบัติราชการของผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตให้เป็นไปตามที่ผู้อำนวยการเขตมีคำสั่งมอบหมาย

ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการเขตหรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตเป็นผู้รักษาการแทน ถ้ามีผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตหลายคน ให้ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตผู้มีอาวุโสตามระเบียบแบบแผนของทางราชการเป็นผู้รักษาการแทน ถ้าไม่มีผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตหรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้ปลัดกรุงเทพมหานครแต่งตั้งผู้อำนวยการกอง หัวหน้ากองหรือผู้ดำรงตำแหน่งเทียบเท่าคนใดคนหนึ่ง เป็นผู้รักษาการแทน

อำนาจในการสั่ง การอนุญาต การอนุมัติ หรือการปฏิบัติราชการที่ผู้อำนวยการเขตจะพึงปฏิบัติหรือดำเนินการตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อบัญญัติ หรือคำสั่งใด หรือมติของคณะรัฐมนตรีในเรื่องใด ถ้ากฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อบัญญัติ หรือคำสั่งนั้น หรือมติของคณะรัฐมนตรีในเรื่องนั้นมีกำหนดในเรื่องการมอบอำนาจไว้เป็นอย่างอื่น ผู้อำนวยการเขตจะมอบอำนาจโดยทำเป็นหนังสือให้ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตหรือหัวหน้าส่วนราชการของสำนักงานเขตปฏิบัติราชการแทนผู้อำนวยการเขตก็ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๔๑-๔๔๒/๒๕๐๘
ปลัดอำเภอได้รับมอบหมายจากนายอำเภอให้เป็น
ผู้มีอำนาจหน้าที่ทำพินัยกรรมนอกสถานที่แทน
นายอำเภอเช่นนี้ย่อมมีอำนาจทำพินัยกรรมแบบ
เอกสารฝ่ายเมืองนอกสถานที่ได้

ปัญหาคิดว่า หากพินัยกรรมแบบ
เอกสารฝ่ายเมืองตกเป็นโมฆะอันเป็นผลสืบเนื่อง
มาจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดำเนินการ
ไม่ถูกต้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา ๑๖๕๘ ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนเสียหายก็คือ
ผู้รับพินัยกรรมที่เสียสิทธิจะได้รับมรดกตามพินัยกรรม
เพราะพินัยกรรมตกเป็นโมฆะ ดังนี้ ใครจะต้องเป็น
ผู้รับผิดชอบต่อผู้รับพินัยกรรม เคยมีคดีฟ้องร้อง
ต่อศาลปกครองในประเด็นเกี่ยวกับการทำพินัยกรรม
แบบเอกสารฝ่ายเมือง โดยมีข้อเท็จจริงว่า เจ้ามรดก
ได้แสดงเจตนาต่อกรมการอำเภอเพื่อทำพินัยกรรม
แบบเอกสารฝ่ายเมือง ปรากฏว่าด้วยความประมาท
ของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้รับทำพินัยกรรมลืมนำ
เจ้ามรดกลงลายมือชื่อในพินัยกรรมมาทราบภายหลัง
จากเจ้ามรดกตาย ทำให้พินัยกรรมดังกล่าวต้องตก
เป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา ๑๗๐๕ ทำให้ผู้รับพินัยกรรมหมดสิทธิใน
มรดกที่ตนควรจะได้รับพินัยกรรม มรดกทั้งหมด
จึงตกเป็นของทายาทโดยธรรม จนในที่สุดศาล
ปกครองสูงสุดได้มีพิพากษาคดีหมายเลขแดงที่
อ.๒๑๔/๒๕๕๐ ให้กรมการปกครองในฐานะหน่วยงาน
ของรัฐต้นสังกัดของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทาละเมิด
ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ฟ้องคดี

คดีมีประเด็นที่น่าสนใจตามคำพิพากษาของ
ศาลปกครองสูงสุดได้วินิจฉัยว่า การที่พินัยกรรม

ของนางอังกะตเป็นโมฆะถือว่าเป็นการกระทำละเมิด
ต่อผู้ฟ้องคดีทั้งสองหรือไม่ และหากเป็นละเมิดผล
แห่งการละเมิดดังกล่าวยังคงมีอยู่อันทำให้ผู้ถูกฟ้อง
คดีที่ ๑ จะต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายเพียงใด
หรือไม่

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า “ในการทำ
พินัยกรรมของบุคคลนั้น ประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์บรรพ ๖ ว่าด้วยมรดก ลักษณะ ๓
หมวด ๒ ได้กำหนดแบบในการทำพินัยกรรมไว้
หลายแบบ เช่น แบบธรรมดาทั่วไปตามมาตรา
๑๖๕๖ แบบเขียนเองทั้งฉบับตามมาตรา ๑๖๕๗
แบบเอกสารฝ่ายเมืองตามมาตรา ๑๖๕๘ หรือ
แบบเอกสารลับตามมาตรา ๑๖๖๐ เป็นต้น ทั้งนี้
เพื่อให้ผู้ทำพินัยกรรมสามารถเลือกทำได้ตาม
ความประสงค์ของตนและเหมาะสมกับความรู้
ความเข้าใจของแต่ละคนหรือตามสถานการณ์
ในขณะนั้น สำหรับพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่าย
เมืองตามมาตรา ๑๖๕๘ วรรคหนึ่งแห่งประมวล
กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดรูปแบบแห่งการทำ
พินัยกรรมเอาไว้ว่า (๑) ผู้ทำพินัยกรรมต้องไป
แจ้งข้อความที่ตนประสงค์จะให้ใส่ไว้ใน
พินัยกรรมของตน แก่กรมการอำเภอต่อหน้า
พยานอีกอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน (๒) กรม
การอำเภอต้องจดข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมแจ้ง
ให้ทราบนั้นลงไว้ และอ่านข้อความนั้นให้ผู้ทำ
พินัยกรรมและพยานฟัง (๔) ข้อความที่กรมการ
อำเภอจดไว้ให้นั้น ให้กรมการอำเภอลงลายมือชื่อ
และลงวัน เดือน ปี ทั้งจดลงไว้ด้วยตนเองเป็น
สำคัญว่าพินัยกรรมนั้นได้ทำขึ้นถูกต้องตามบท
บัญญัติอนุมาตรา (๑) ถึง (๓) ข้างต้น แล้ว
ประทับตราตำแหน่งไว้เป็นสำคัญจากบทบัญญัติ

ดังกล่าวถึงเห็นเจตนารมณ์ของกฎหมายในการทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองได้ว่าเป็นกรณีที่รัฐได้กำหนดหน้าที่และประสงค์ที่จะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ นายอำเภอซึ่งมีความรู้ความเข้าใจกฎหมายในเรื่องดังกล่าวดีพอสมควร เป็นผู้ดำเนินการทำพินัยกรรมให้ เพื่อมุ่งให้พินัยกรรมนั้นมีความถูกต้องครบถ้วน และสมบูรณ์ มีผลบังคับได้ตามเจตนาของผู้ทำพินัยกรรม ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้ทำพินัยกรรมที่จะต้องตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของพินัยกรรมที่ตนได้ดำเนินการจัดทำให้กับผู้ที่มาร้องขอให้ดำเนินการว่ามีรายการครบถ้วนสมบูรณ์ตามที่มาตรา ๑๖๕๔ วรรคหนึ่ง (๑) ถึง (๓) กำหนดไว้หรือไม่ ก่อนที่ตนจะลงนามและประทับตราประจำตำแหน่งในฐานะเจ้าหน้าที่ผู้ทำพินัยกรรมตามที่มาตรา ๑๖๕๔ วรรคหนึ่ง (๔) ได้กำหนดไว้ การที่ข้อเท็จจริงในคดีนี้ปรากฏ นายไพศิษฐ์ปลัดอำเภอรักษาราชการแทน นายอำเภอหันคาผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ได้ปฏิบัติหน้าที่โดยทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองให้กับนางอึ้งเมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๔๒ แล้วเก็บรักษาพินัยกรรมนั้นไว้ ทั้งที่นางอึ้งยังไม่ได้ลงลายมือชื่อในพินัยกรรม โดยไม่ได้ตรวจสอบก่อนที่ตนจะลงลายมือชื่อและประทับตราประจำตำแหน่งในพินัยกรรมนั้นให้ละเอียดถี่ถ้วนว่า

นางอึ้งผู้ทำพินัยกรรมได้ลงลายมือชื่อแล้วหรือไม่ เป็นผลให้พินัยกรรมดังกล่าวเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๗๐๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กรณีจึงถือได้ว่าเป็นการทำโดยประมาทเลินเล่อในการปฏิบัติหน้าที่อันเป็นเหตุให้ผู้ฟ้องคดีทั้งสองได้รับความเสียหาย โดยไม่ได้รับที่ดินตามที่ระบุไว้ในพินัยกรรม จึงเป็นการละเมิดต่อผู้ฟ้องคดีทั้งสองจากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติตามมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง (๓) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ ผู้ฟ้องคดีทั้งสองจึงมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลได้”

คดีนี้จบโดยศาลปกครองสูงสุดได้พิพากษาให้ กรมการปกครองในฐานะหน่วยงานของรัฐ ต้นสังกัดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เดือดร้อนเสียหายที่ไม่อาจเป็นผู้รับพินัยกรรมได้เนื่องจากพินัยกรรมตกเป็นโมฆะตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙^{๑๐} เมื่อกรมการปกครองชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เดือดร้อนเสียหายแล้วก็สามารถไล่เบี้ยเรียกเงินทั้งคืนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ทำละเมิดได้ตามมาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙^{๑๑} ซึ่งคดีนี้ค่าสินไหมทดแทนที่ต้องจ่ายเป็นเงินจำนวน

^{๑๐} มาตรา ๕ หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดต่อผู้เสียหายในผลแห่งละเมิด ที่เจ้าหน้าที่ของตนได้กระทำในการปฏิบัติหน้าที่ ในกรณีนี้ผู้เสียหายอาจฟ้องหน่วยงานรัฐดังกล่าวโดยตรง แต่จะฟ้องเจ้าหน้าที่ไม่ได้

ถ้าการละเมิดเกิดจากเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่ได้สังกัดหน่วยงานรัฐแต่ให้ถือว่ากระทรวงการคลังเป็นหน่วยงานรัฐที่ต้องรับผิดตามวรรคหนึ่ง

^{๑๑} มาตรา ๘ ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเพื่อการละเมิดของเจ้าหน้าที่ ให้หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวแก่หน่วยงานของรัฐได้ ถ้าเจ้าหน้าที่ได้กระทำการนั้นด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่อร้ายแรง

ไม่สูงมากนัก เพราะเหตุว่าผู้รับพินัยกรรมที่เป็นผู้ฟ้องคดีทั้งสองนั้นมิฐานะเป็นทายาทโดยธรรมถึงแม้ว่าพินัยกรรมจะตกเป็นโมฆะทำให้ผู้ฟ้องคดีทั้งสองไม่มีฐานะเป็นผู้รับพินัยกรรมก็ตาม ก็ยังมีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม เนื่องจากกรณีดังกล่าวเมื่อไม่มีพินัยกรรมมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมทำให้ผู้ฟ้องคดีทั้งสองแทนที่จะได้รับมรดกตามพินัยกรรมกลับต้องมาแบ่งมรดกกับทายาทโดยธรรมคนอื่น ๆ ทำให้ได้รับมรดกน้อยลง

แต่ถ้าผู้ฟ้องคดีทั้งสองรายนี้เป็นบุคคลภายนอกมิใช่ทายาทโดยธรรมของเจ้ามรดก เมื่อพินัยกรรมตกเป็นโมฆะย่อมไม่มีสิทธิรับมรดกเลย ซึ่งหากมูลค่าของทรัพย์สินมรดกที่จะได้รับมีราคาเป็นหลักสิบหลักร้อยล้าน หน่วยงานของรัฐต้นสังกัดก็ต้องรับผิดชอบไปด้วย แต่เพราะความประมาทเลินเล่อของเจ้าหน้าที่รัฐผู้ทำพินัยกรรมที่ไม่ตรวจสอบความสมบูรณ์ให้เสียก่อน

บทสรุป

พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองถือเป็นพินัยกรรมที่มีความน่าเชื่อถือแบบหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจที่จะทำพินัยกรรมขึ้นเอง หรือผู้ที่ต้องการทำพินัยกรรมอย่างเป็นทางการ เพราะพินัยกรรมแบบดังกล่าวนี้ผู้ประสงค์

จะทำพินัยกรรมต้องไปแจ้งข้อความที่ตนประสงค์จะให้ใส่ไว้ในพินัยกรรมแก่นายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขตหรือผู้ปฏิบัติราชการแทนต่อหน้าพยานอีกอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน โดยนายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขตหรือผู้ปฏิบัติราชการแทนต้องจดข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมแจ้งให้ทราบนั้นลงไว้ และอ่านข้อความนั้นให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานฟัง เมื่อผู้ทำพินัยกรรมและพยานทราบแน่ชัดว่าข้อความที่นายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขตหรือผู้ปฏิบัติราชการแทนจดนั้น เป็นการถูกต้องตรงกับที่ผู้ทำพินัยกรรมแจ้งไว้แล้วให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ และข้อความที่นายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขตหรือผู้ปฏิบัติราชการแทนจดไว้ นั้น ให้ลงลายมือชื่อ และลงวันเดือน ปี ทั้งจดลงไว้ด้วยตนเองเป็นสำคัญว่าพินัยกรรมนั้นได้ทำขึ้นถูกต้อง แล้วประทับตราตำแหน่งไว้เป็นสำคัญ ซึ่งพินัยกรรมดังกล่าวทางอำเภอหรือเขตจะเป็นผู้เก็บรักษาไว้ให้ โดยจะเปิดเผยแก่บุคคลอื่นใดไม่ได้ในระหว่างที่ผู้ทำพินัยกรรมยังมีชีวิตอยู่

ซึ่งโดยที่เจตนารมณ์ของกฎหมายในการทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองนี้ ประสงค์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ นายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขตหรือผู้ปฏิบัติราชการแทน ซึ่งมีความรู้ความ

สิทธิเรียกร้องให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามวรรคหนึ่งจะมีได้เพียงใดให้คำนึงถึงระดับความร้ายแรงแห่งการกระทำและความเป็นธรรมในแต่ละกรณีเป็นเกณฑ์โดยมิต้องให้ใช้เต็มจำนวนความเสียหายก็ได้

ถ้าการละเมิดเกิดจากความผิดหรือความบกพร่องของหน่วยงานของรัฐหรือระบบการดำเนินงานส่วนรวม ให้ทุกส่วนแห่งความรับผิดชอบดังกล่าวออกด้วย

ในกรณีที่การละเมิดเกิดจากเจ้าหน้าที่หลายคน มิให้นำหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมมาใช้บังคับและเจ้าหน้าที่แต่ละคนต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเฉพาะส่วนของตนเท่านั้น

เข้าใจกฎหมายในเรื่องดังกล่าวเป็นผู้ดำเนินการทำ
พินัยกรรมให้ ทั้งนี้เพื่อมุ่งให้พินัยกรรมมีความถูก
ต้องสมบูรณ์และมีผลบังคับได้ตามเจตนาของผู้ทำ
พินัยกรรม ดังนั้น การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีหน้าที่
ในการรับทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง
ประมาทเลินเล่อละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมาย
กำหนดให้ต้องปฏิบัตินั้น ย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิ
ของผู้รับพินัยกรรมในอันที่ทำให้ผู้รับพินัยกรรมนั้น

หมดสิทธิที่จะได้รับมรดกของเจ้ามรดก เพราะ
พินัยกรรมตกเป็นโมฆะ และหากว่าผู้รับพินัยกรรม
นั้นบุคคลที่มีได้มีความเกี่ยวพันในฐานะของคู่สมรส
หรือญาติแล้ว ย่อมได้รับความเสียหายอย่างมาก
กล่าวคือ ทำให้ไม่มีสิทธิใด ๆ ในมรดกเลย แต่ถ้า
ผู้รับพินัยกรรมนั้นมีความเกี่ยวพันกับเจ้ามรดกใน
ฐานะของคู่สมรสหรือญาติแล้ว ก็ยังมีสิทธิรับมรดก
ได้ในฐานะทายาทโดยธรรมต่อไป

บรรณานุกรม

- โชค จารุจินดา. (๒๕๓๐) คำบรรยายกฎหมายลักษณะมรดก. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด แสดงจันทร์การพิมพ์.
- เฉลิมชัย เกษมสันต์. (๒๕๕๓) คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก (พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย).
- มานิตย์ จุมปา. (๒๕๔๘) คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก (พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- ประกาศน์ อวยชัย. (๒๕๒๙) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ มรดก พร้อมด้วยย่อข้อกฎหมายจากคำพิพากษาศฎีกา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๘ ถึง พ.ศ.๒๕๒๘. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง. (๒๕๔๖) คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มรดก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (๒๕๕๖) “ห้องสมุดกฎหมาย”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.krisdika.go.th/wps/portal/general> (๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๖)
- ครบเครื่องคดีปกครอง. (๒๕๕๖) “พินัย “กรรม” จำ จน ตาย”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=๙๕๕๐๐๐๑๐๒๑๕๒> (๑๕/ มีนาคม ๒๕๕๖)
- เอกสารประกอบการบรรยาย (๒๕๕๔) หลักสูตรกฎหมายปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครองตามมาตรฐานที่ ก.ศป.รับรอง รุ่นที่ ๒ : มุขนิธิวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางปกครอง และ วิทยาลัยการยุติธรรมทางปกครอง